VM/VO/BO 24.9.2020

Ahvenanmaan maakunnan itsehallinnon menojen rahoitus

Ahvenanmaan maakunnalla on itsehallintolain 18 §:n 5 kohdan mukaan lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat maakunnalle tulosta perittävää lisäveroa ja tilapäistä ylimääräistä tuloveroa, maakunnalle maksettavia elinkeino- ja huviveroja, maakunnalle perittävien maksujen perusteita sekä kunnalle tulevia veroja. Valtionverotus kuuluu itsehallintolain 27 §:n 36 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

Ahvenanmaan maakunnan talousjärjestelmä, eli tasoitusjärjestelmä, on rakennettu niin, että verovelvolliset maksavat veroa valtiolle samoin perustein kuin maan muiden osien verovelvolliset. Valtion budjetista siirretään varoja maakuntaan itsehallintoon liittyvien menojen rahoittamista varten. Tämä tehdään itsehallintolain mukaan pääasiassa tasoituksen, verohyvityksen (2021 alkaen verotasoituksen) ja ylimääräisten määrärahojen kautta. Maakunnalla on vapaa budjetointioikeus, eli verovarat voidaan käyttää Ahvenanmaan maakuntapäivien päättämällä tavalla.

Kunnallishallinto Ahvenanmaan maakunnassa

Kuntajako ja kunnallishallinto kuuluvat maakunnan toimivaltaan. Valtakunnan ja maakunnan välisen toimivallan jaon seurauksena valtakunnassa toteutetut tai toteutettavat valtion, maakuntien ja kuntien hallinnon rakenteelliset muutokset eivät ole koskeneet Ahvenanmaan itsehallinnon alaisia alueita. Maakunnassa on 16 kuntaa, joista pienimmässä, Sottungan saaristokunnassa, on 88 asukasta. Maarianhaminan kunnassa puolestaan on 11 679 asukasta (31.12.2019). Kuntarakenne ja asukkaiden jakautuminen kuntien välillä edellyttää mukautettuja ratkaisuja esimerkiksi julkisten palvelujen ja infrastruktuurin osalta. Julkiset tehtävät jakautuvat kuntien ja maakunnan välillä eri tavalla kuin valtakunnassa. Ahvenanmaalla maakunnan viranomaiset vastaavat kuntien sijasta esimerkiksi terveydenhuollosta ja sairaanhoidosta sekä lukioasteen koulutuksesta ja korkeakoulutuksesta Ahvenanmaalla.

Valtionosuusjärjestelmä

Lakia kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta (1704/2009) ei sovelleta Ahvenanmaan maakunnassa. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (1705/2009) säädetään esi- ja perusopetuksen sellaisten toimintojen rahoituksesta, joita ei rahoiteta valtiovarainministeriön hallinnoimalla peruspalvelujen valtionosuudella. Ahvenanmaalla järjestetty koulutus ei kuulu opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän piiriin.

Yhteisöveron tilittäminen

Yhteisöt maksavat tuloistaan suhteellista veroa, joka jaetaan valtiolle ja kunnille. Yhteisövero kertyy yhteisöjen ja yhteisetuuksien suorittamana tuloverona, ennakkona, lisäennakkona ja jäännösverona. Kertymät tilitetään verontilityslain mukaan.

Verontilityslaissa on säädetty valtion ja kuntaryhmän ryhmäjako-osuudet. Pääveroprosentin mukaisten yhteisöjen verot jaetaan valtiolle ja kuntaryhmälle, osittain verovapaiden yhteisöjen verot ja uskonnollisten yhteisöjen verot pelkästään kuntaryhmälle.

Ryhmäosuudet ovat kiinteät ja niitä käytetään koko verovuoden elinkaaren ajan verovuotta seuraavien viiden kalenterivuoden ajan, jolloin verovuosikohtainen tilittäminen päättyy. Uuden verovuoden jako-osuudet otetaan käyttöön vuosittain tammikuussa. Ryhmäjako-osuudet muuttuvat vain lainsäädännön kautta.

Yhteisöverojen kuntakohtaisten osuuksien laskennassa huomioidaan yritystoiminta- ja metsäerä. Ahvenanmaan maakunta vahvistaa maakunnan kuntien yhteisöveron kuntakohtaiset jako-osuudet vuosittain maaliskuun loppuun mennessä. Jako-osuudet otetaan käyttöön huhtikuun kausitilityksissä.

Yksittäisten kuntien yhteisöveron jako-osuuksien laskenta perustuu verontilityslain 13 §:ään. Kunnan jako-osuus on kahden viimeksi valmistuneen verotuksen tietojen ja vastaavien toimipaikkatietojen perusteella laskettujen jako-osuuksien keskiarvo.

Tilityksissä käytettävä verovuoden t jako-osuus = ((YRMETt-3) + (YRMETt-2)) / 2[1].

Esimerkiksi verovuoden 2019 kuntien yhteisöverotilityksissä käytettävä jako-osuus on verovuosilta 2016 ja 2017 laskettujen jako-osuuksien keskiarvo.

Yhteisöveron ryhmäosuuden muutokset vaikuttavat myös Ahvenanmaan kuntien yhteisöverotuloihin.

[1] YRMET = yritystoiminta- ja metsäerä